

Місія Православної проповіді в сучасному глобалізованому світі

ігумен Костянтин (Марченко)

Останнім часом все частіше можна почути бесіди-трактати на тему зіпсутості сучасного зглобалізованого суспільства. Ми чуємо про падіння моралі, про нову теорію егоцентричності сучасної людини, про небажання творіння визнавати наявність свого Творця, про тотальне мракобісся і відступ, а то й відречення від правдивої духовності.

Священики нарікають, що храми пустіють і їхня проповідь Слова Божого вже нікого не цікавить, як така. Люди звикли до обряду, а його суть вже давно втратила свою колишню актуальність. І в цей же момент ми не перестаємо дивуватись особливій силі проповіді Христа, апостолів та їхніх учнів. Ми маємо унікальний золотий вік православної патристики. І все б можливо й було так, якби не запевнення апостола Павла, що *«Ісус Христос вчора, сьогодні і навіки Той самий»*. Це апостольське твердження має глибинний характер і в своїй суті заперечує ймовірність оскудіння сили Божої, яка має різноманітні прояви, зокрема і в часі проповіді Живого Слова. Якщо вірити цим словам і порівнювати їх із сучасними твердженнями про людське «небажання» слухати, то наткнемося на певну несумісність наших тверджень і апостольського запевнення.

Подібні роздуми змушують нас замислитись над власною невідповідністю у справі проповідництва Євангелія. Виявивши свої недоліки у справі благовістя за допомогою гомілетики, яка містить в собі напрацювання більш як двох тисячоліть, зможемо успішно їх виправити, аби сила Божа могла і надалі щедро вилитись через проповідництво в сучасних умовах.

Зрештою, наш час не гірший за період тотального поганського панування, в якому розпочинали свою місіонерську діяльність служителі Нового Заповіту. Сьогодні настав час задати собі запитання: можливо нас не чують не через власну зіпсутість, а через наше невміння подати потрібний людській душі духовний скарб через слово?

«Бо коли я благовістую, то нічим мені хвалитися, тому що це неодмінний мій обов'язок, і горе мені, коли не благовістую» (1 Кор. 9,16). Говорячи про проблемні сторони сучасного проповідництва, певно кращого епіграфу за твердження апостола Павла годі відшукати. Але ставлю його в заголовок не тому, що слова мужа Божого знаходять своє активне застосування в наші дні. Скоріш навпаки, вся трагічність сучасного пастирства заключається в тому, що слова апостола втратили свою актуальність в умах сучасних проповідників.

Починаючи ще з академічної парти, варто відмітити проблему, пов'язану не з браком риторських дарувань, а з якоюсь тотальною байдужістю щодо справи благовістування. Сучасному студенту-семінаристу здається, що проповідь у церковному житті громади займає якесь N-не місце. Дуже часто молодим пастирям видається цілком достатнім більш-менш досконало вивчити обрядову сторону богослужіння, окремі практичні поради пастирського богослів'я, але аж ніяк не гомілетичні настанови. Проповідь сприймається на рівні звичайного і далеко не обов'язкового факультативу. У кращому випадку, сучасний пастир вдовольняється переказуванням прочитаного Євангелія, в гіршому – проповідь взагалі відсутня, як така.

Часто наші семінаристи нагадують не майбутніх священнослужителів, а бурсаків, які здобувають звичайну робітничу професію, опанування якою дасть змогу забезпечити матеріально свої будні. Відсутність власного духовного подвигу і єдине бажання прогодувати свою родину чи себе зводять нанівець справу проповідництва. Прп. Ісидор Пелусіот влучно зауважує, що слово, яке не сполучене з ділом, немічне і не йде далі слуху, але якщо підтверджується життям проповідника, то набуває особливої сили і проникає глибоко в душу: *«Відтак належить вчити і словом, і життям»*. Лишень у тому випадку можливо вплинути на слухачів, тільки тоді можна їх переконати, коли особистість проповідника відповідає високим ідеалам проповіданого ним вчення. *«Особистість того, хто говорить, – пише Барсов, – значить не менше для переконання слухачів, ніж зміст самого слова і його форма»*. Тобто навчати і відроджувати до нового життя, за Євангелієм, може лише той, хто сам відроджений для життя в Христі, чия душа просвічена істиною Христовою. У цьому заporука дієвості пастирської проповіді, її впливу на паству.

Визначальним може бути і богословське наповнення нашої проповіді. Проповідаючи православно, ми зможемо збудити людську душу, яка, за словом Тертуліана, *«по природі своїй християнка»*, до покаяння і життя во Христі. Тобто дуже важливо проповідувати *«православ'є»*, вчити люд Божий правдивому поклонінню правдивому Богу! В іншому випадку ми відкинемо душу від Бога, як це зробила західна, *«папська»* церква. Зречення Європою Бога красномовне тому свідчення. На цю тему простим викладом говорить в одній із своїх праць відомий грецький старець архимандрит Нектарій (Мулациотіс):

«На Заході Бог сприймається як якась неймовірна і недоступна Сутність. Він живе у власному світі, керуючи життям і долями людей, даючи їм свої заповіді, згідно з якими слід регламентувати своє життя. Він є праведним Суддею, що карає всіх, хто порушує Його Закон і заповіді або ж дарує нагороди тим, хто Йому кориться...»

Однак подібна уява склалась на Заході не лише про Бога, але і про так званого «намісника» Христа на землі – Папу Римського. Якщо ми співставимо ці два поняття, що є відмінною рисою західного світосприйняття, ми відразу зрозуміємо, як сформувалось все католицьке богослів'я і чому сучасні західні люди, відкинувши спочатку із свого життя Папу, тепер умертвляють в своїх серцях і Бога...

Сучасна людина Заходу врешті зрозуміла, що такого Бога, якого проповідують західні гомілетисти, не існує...

Захід, на жаль, створив своїм богослів'ям чимало проблем і Сходу: чимало наших богословів, що навчалися в західних університетах і сприйняли західні ідеї про те, що є Бог, Церква, єпископи і т. п., своїми працями і своєю викладацькою діяльністю перенесли на Схід західний образ думок про Бога.

Відтак сьогодні багато православних християн мають ту ж уяву про Бога, що і західні люди, а не ту, яку Церква отримала в спадок від апостолів, апостоли ж від Христа. Тому якщо ви запитаете православну людину, що є Бог, то не дивуйтесь, якщо отримаєте ту саму відповідь, яку дав би вам будь-який західний богослов».

Не хотілося б оминати і найбільшу трагедію наших днів, яка більш ніж просто впливає і на проповідницьке служіння. Йдеться про байдужість у справі власного спасіння, спасіння пастви, суспільства. На наших очах триває тотальне нищення не лише християнських цінностей, а й національних чи культурних. І якщо мовчання звичайних мирян ще можна якось пояснити, то апатію і мовчазну згоду з ідеологічним беззаконням тих, хто покликаний своїм служінням бути совістю нації, важко сприйняти. Відомий подвижник кінця ХІХ – початку ХХ ст. архієпископ Антоній (Михайловський) апелював до цієї байдужості, кажучи: «Сучасна культура – це перетворення людського суспільства в удосконаленого звіра, що нехтує і нищить будь який закон – Божий і людський. Величезні успіхи науки, техніки і водночас до жаху швидке падіння людини і людства загалом». «Людина, яка байдуже ставиться до здичавіння людського суспільства, до порушення в ньому всякого права і правди, до перетворення людей у хижих звірів, – тим самим доводить повну відсутність любові до ближнього. Христос не хоче мати нічого спільного з тими, хто спраглого не напоїв, нагого не зодягнув, страждуючого і того, хто знаходиться у в'язниці, не відвідав. Не холодним і пасивним ставленням до людства, а діяльним, самозреченим служінням ближнім слід служити Христу». (Архієпископ Антоній (Михайловський) «Про молитву Ісусову. Керівництво в трудівництві»). Ці слова не мали б пропускати повз власне сумління ті, хто обрав у своєму житті дорогу проповідника Євангельських ідеалів. Та чи так є насправді?...

Покликання

Окремим рядком варто відзначити кваліть віри в Промисел Божий, щодо власного пастирського покликання. Саме тут беруть свій початок байдужість, безвідповідальність і бісівська апатія у справі благовіствування. Звідси й страх перед відповідальними твердженнями або й повна відсутність бажання говорити.

«З часів митрополита Антонія (Храповицького), який перший у своїх лекціях з пастирського богослів'я ясно вказав, що пастирське служіння – це не набір відомих прав і обов'язків, але "єдине цілісне внутрішнє налаштування" духа людського, одягненого благодаттю спеціальним даром в таїнстві священства, і що успіх пастирської діяльності залежить саме від цього налаштування, а відповідно, і вчительство пастиря, його проповідницька діяльність також залежить перш за все від цього пастирського налаштування, і предмет гомілетики набуває особливого духу і значення, що далекий від попередньої формалістичності і схоластичності. Тепер ми ясно бачимо, що не пастирське богослів'я, як якийсь малозначуще доповнення, слід приєднувати до гомілетики, а, навпаки, вся гомілетика скоріш повинна розглядатись як допоміжна наука до науки пастирського богослів'я, адже проповідництво, учительство є частиною пастирського служіння, і воно настільки може бути успішним, наскільки витікає із загальної налаштованості пастиря як людини, яка одержала благодать особливим благодатним пастирським даром».

Поки пастир не усвідомить важливості свого покликання, своєї місії, не зрозуміє нерозривності свого людського життя із своїм служінням, говорити про успіх у цій царині не доведеться. Саме тому такими життєво необхідними є розмови про помилки, пов'язані з невідповідністю життя проповідників та істин, які вони проповідують.

Допоки священник не усвідомить важливості проповідницького служіння, доти він і матиме до проповіді неналежне ставлення. Відтак про ретельну підготовку у справі благовіствування слова мова не йтиме. Натомість кращі православні пастирі вважали не так. Відомий святий Церкви Христової святий Іоан Златоуст вчив не так, як трактує нинішня пастирська практика. У п'ятій книзі свого славнозвісного трактату «Про священство» він вчить: *«Крім того, хочу сказати ще про один предмет, який буває причиною багатьох небезпек, або, точніше, не він, а ті, що не вміють добре ним користуватись, сам же подасть спасіння і багаті блага, якщо ним будуть займатися мужі ревні і здібні. Що ж це? Великий труд підготування проповідей, призначених для народу».*

Не варто оминати проблему нездатності сучасних пастирів доступно донести вірянам надважливу істину – про спасіння душі. І півбіди, якщо це йшлося про накопичення звичайної житейської мудрості. У нашому випадку маємо справу з неспроможністю лікаря душі надати елементарну першу допомогу.

Все зводиться до гарно вивчених фраз, у кращому випадку, а в гіршому – взагалі у повній відсутності живої, такої, яка б торкалась сердець слухачів, проповіді.

Катехизис – справа дуже потрібна. Але цей предмет церковної науки актуальний і помітний лише зацікавленим слухачам. Священик же має справу з людьми, яких слід зацікавити, враховуючи їхні життєві будні, клопоти і повсякденні проблеми. Тут катехизисом не обійтись. Цікавими в цьому контексті є розмірковування класика пастирського богослів'я Руської церкви митрополита Антонія (Храповицького). В одній із своїх публікацій відомий архієпископ запитує: *«Скажіть, читачу, яка проповідь справляє на вас сильне враження? Та, де ґрунтовно і розлого, з повною безпристрасної об'єктивності подається догмат або заповідь, а потім з математичною точністю проповідник доведе вам, що, наприклад, крадіїство дійсно засуджується Одкровенням, що воно згубне і з життєвої точки зору. Чи ви більше відчуєте духовне оновлення, якщо проповідник явить євангельську істину без всяких доведень, але у всій її правді, представить її на суд нашого сумління, пригадавши при цьому крадії хвилини морального просвітління, і знов змусить нас поглянути на вчення Спасителя, а потім, поділяючи із слухачами такий стан, з глибини серця, як люблячий батько буде впрошувати їх не піддаватись суєті і жалюгідним оманам світу цього, але шукати утіхи і радості у виконанні заповідей Господа? Якої відповіді шукати на це запитання? А такої, що проповідь не є богословський трактат, не урок з катехизису: вона відноситься не до області риторики, але до області аскетичної, тобто внутрішнього настрою душі того, хто говорить слово».*

Актуальність проповіді

У першу чергу слід звернутися до проповіді, що спрямована до сумління церковного середовища, яке в Православній Церкві вже тривалий час більше нагадує аморфну масу, ніж живий релігійний організм. Відтак, попри всю неприємність фактажу, першою і основною місією діяльністю мають стати існуючі громади. Без визнання проблеми в цій царині наше церковне життя стане приреченим до вимирання і поглинання нас іновірними місіонерами.

Пріоритетною залишається праця у молодіжному середовищі. Це проповідницьке поле в Православній Церкві вивчене найменше. Утім, враховуючи всім відомий постулат, що *«молодь – наше майбутнє»*, тут слід попрацювати більше, ніж де інде.

Не варто забувати, що віра православна має проповідуватись у тих регіонах, де про неї ще не знають, адже великого доручення Христового *«йти і навчати...»* (Мф. 28: 19-20) ніхто не відміняв. Якщо говорити про Україну, то це, насамперед, області де безбожна комуністична влада фактично знищила релігійне життя.

Окремим рядком варто виокремити апологетичну проповідь, яка, як показують останні події в нашій країні і за кордоном, набирає все більшої актуальності. Апологетична проповідь у сучасній Церкві, на жаль, залишається однією з найпроблемніших ділянок. Сучасний пастир через свою непідготовленість перетворюється в німого глядача, на очах в якого плюндрують не лише людську правду, а часто і Божу. У цьому контексті є вкрай важливим підвищення «профпридатності» сучасного священика.

Отже, для того, щоб зрозуміти, якою ж має бути сучасна проповідь, найперше слід знати яких тем вона повинна торкатись і чого повинна уникати, аби не пошкодити вчення Церкви. *«Поряд з омілією – словом, що черпає свій зміст з ідеї церковного року, і катехичним поученням існує ще й четвертий вид проповіді, який служить ніби доповненням попередніх. Це так звана публіцистична проповідь, яка бере своєю початковою точкою потреби сучасності. ... Законність і необхідність такої проповіді очевидна. Мало, якщо проповідник займається лише тлумаченням Слова Божого і вченням Церкви. Як ми раніше говорили, кожна проповідь повинна мати на увазі духовні потреби слухачів... Бувають інколи такі тяжкі хворобливі моменти, які наполегливо вимагають від проповідника гарячого, викривального слова... Це якраз і буде проповідь публіцистична».*

Апологетика на захист Православ'я в ЗМІ

Сьогодні стає очевидним, що інформація, інформаційні потоки та інформаційні технології відіграють важливу, а, можливо, навіть і визначальну роль у житті сучасного суспільства. Не дивно, що наш час все частіше називають епохою інформаційного суспільства. ЗМІ все частіше із засобу отримання інформації перетворюються у знаряддя впливу на формування світогляду. Через сучасні засоби масової комунікації насаджуються ціннісні орієнтири і світоглядні системи, які часто є абсолютно протилежними християнським, і прикладів цьому, без перебільшення, безліч. У таких умовах наша відповідь на інформаційні виклики сучасності повинна базуватись на певних найголовніших принципах. Насамперед, це, звичайно, – проповідь Православ'я своїм життям, своїми ділами, але сьогодні стає важливим й інший аспект у місії проповіді християнських цінностей в настільки секуляризованому суспільстві – медіа-професіоналізм, вміння використовувати інструменти мас-медіа в церковному контексті, здатність правильно подати те, що являє собою справжнє Православ'я. Тобто потрібні серйозні зусилля церковних ЗМІ для забезпечення достойної присутності Православної Церкви в медіа-просторі.

Таким чином, Церковна проповідь православних цінностей може, а навіть і багато в чому повинна: користуватись надбанням сучасних засобів швидкого

і якісного донесення інформації, прагнути ні в чому не поступатись кращим виявам професійності світських ЗМІ, вміти переймати все те добре і корисне, що виробили в процесі свого розвитку світські медіа-ресурси.

Зокрема, проповідницька місія Церкви може і, знову ж таки, великою мірою повинна, бути більш представлена в інтернет-просторі. Блоги, соціальні мережі – це все надає нових можливостей для християнської проповіді. Не бути там присутніми і віддати цю сферу на відкуп аморальним, безпринципним, фактично нездоровим елементам світських медіа – буде злочином перед Церквою, перед нашим обов'язком як православних пастирів. Тому сьогодні, коли до Церковного життя в соціальних медіа-мережах виявляється величезний інтерес, наш обов'язок відповісти на цей запит максимально компетентно. Щоб цим самим створити умови для зростання нашої молоді в правильному розумінні Церкви, церковних підходів, світоглядів та взагалі в глибшому розумінні Православ'я. І тут хороший приклад можна взяти від РПЦ і УПЦ МП з їх каналами («Спас», «Союз», «Глас») періодичними виданнями («Фома», «Отрок.ua», «ЖМП», «Альфа і Омега»), академічними виданнями (Богословські вісники МДА, СПБДА, МінДА, КДА), інтернет-ресурсами (офіційний сайт РПЦ, «Православ'я.ru», «Богослов.ru», «Сьдміца.ru», сайт «Православна Енциклопедія») і т.д. І все це фактично керується одним, але точним і правильним кредом, яке озвучив нещодавно Патріарх РПЦ Кирил (Гундяєв) у своєму виступі на фестивалі православної журналістики «Віра і слово»: *«Головний редактор православного ЗМІ повинен ставити по-хорошому амбіційне завдання вивести своє видання на широку аудиторію»*. Фактично мається на увазі теза про те, що православні Церковні ЗМІ мають бути повністю конкурентоспроможними із світськими медіа в аспекті медіа-професійності.

Безперечно, що Церква живе не у віртуальному, а в реальному світі, і проповідницька місія у віртуальному просторі та в медіа-просторі не може підмінювати собою проповідь і взагалі пастирську роботу на парафії, а повинна всього лиш її доповнювати, ставати своєрідним і разом з тим важливим для сьогоднішнього часу елементом проповіді. Одним словом, така проповідницька робота через ЗМІ на рівні єпархій, а тим більше на всеукраїнському рівні має полягати не в тому, щоб розміщувати на сайтах гарні фотографії і проводити конференції лише заради галочки у звітах, а в тому, щоб активно впливати в інтелектуальному і духовному розумінні на медіа-простір. І лише така діяльність, і діяльність з таким акцентом зможе забезпечити достойну присутність Церкви в медіа просторі.

Також не можна оминати ще один аспект. Крім проблеми подолання непрофесійності Церковних ЗМІ, ми стикаємось і з проблемою відсутності в редакціях світських медіа-ресурсів фахівців з питань релігії і взагалі з дуже низьким

рівнем розуміння, а в більшості майже повною його відсутністю, не тільки Православ'я але взагалі християнства. Між іншим, наявність такого профільного експерта в редакціях – обов'язкова норма для найбільших медіа-гігантів, які для нас усіх є взірцевими (BBC, DailyMail, Fox, CNN, Time).

Взагалі потрібно сказати, що увага до Православ'я з боку світських кіл, а тим більше журналістів, невинно зростає. І не завжди така цікавість приймає здорові або навіть конструктивно-критичні форми. Таким викликам часу нам необхідно відповідати. Важливо пам'ятати, що по кожному із священників судять про всю Церкву, а, завдячуючи ЗМІ, будь-який неприємний інцидент викликає великий резонанс. Тому кожному з нас потрібно все це розуміти і бути відповідальним кожному на своєму місці, щоб не вносити зайвої спокуси. Але, разом з тим, розуміючи певний негатив з боку світських ЗМІ, треба всіма доступними методами роботи намагатись достукатись до самих журналістів, до їх власних ціннісних орієнтирів, тобто потрібно виховувати самих журналістів. Адже серед великої кількості бруду лише дуже малий процент таких «журналістських розслідувань» має під собою щось дійсно суттєве. У більшості все це виникає через некваліфікованість розслідувачів, через невміння заглиблюватись у тему, в причини, у контекст, або невміння розрізнити другорядне від значимого і важливого. Тобто знову це відбувається через професійну некомпетентність самих журналістів у Церковній сфері, через перенесення абстрактних або взагалі підтасованих моральних орієнтирів. Все це зовсім не є нормальним для майбутнього не тільки медіа, але й всього народу.

Тому Церкві для того, щоб спробувати подолати таку ситуацію, можна намагатись входити у світські ВНЗ з метою представлення і виховання журналістів з правильним або принаймні хоча б з якимось мінімальним поняттям, що таке Православ'я чи взагалі Християнство. Через круглі столи, конференції, консультації доносити свої Церковні погляди на певні події чи проблеми. Одним словом, ми, як представники Православної Церкви, повинні працювати із самими журналістами для спільної користі: для журналістів – це нові горизонти, нові сприйняття, новий і, наразі, свіжий погляд, для Церкви – це можливість пояснення православних позицій принаймні тим журналістам, які відкриті для істини і хочуть бути об'єктивними і неупередженими. Адже, на наше переконання, Православній Церкві завжди є і буде що показати доброго тим, хто цього шукає.

Підсумовуючи вищенаведені роздуми про призначення проповіді в сучасному світі, варто чітко і неупереджено сказати: про гомілету чи справу проповідництва загалом можна багато говорити, можна радити, як краще провадити своє казання до народу, але всі ці найкращі поради будуть розбиватись об камінь невірства й страху того, хто говорить, а то й явної непросвіченості люд-

ської душі, зокрема душі пастиря, нерозуміння ним основного призначення власного служіння.

У грудні 2012 року відомий богослов, професор Московської духовної академії і семінарії А. І. Осіпов, провадячи свою просвітницьку діяльність, мав цікаву зустріч із студентами семінарії Нижнього Новгорода (РФ). Власне тодішня відверта розмова відомого богослова багато чого пояснює і підтверджує вищесказане. Говорячи про проблеми сучасної духовної освіти, він зауважив: «Я радий, що ми ось так маємо можливість обговорювати наші внутрішні питання. Мені хотілось би звернути увагу, ось на що. Школи наші називаються духовними, але насправді вони мало духовні, їх правильніше було б назвати богословськими. Духовні школи – це монастирі.

З якою метою людина приходить в духовну школу? Христос прийшов з єдиною ціллю – спасти людину. Церква створена з цією ж єдиною метою. Так ось і богословські школи, і саме богослів'я існують для цієї ж єдиної мети. Вона поставлена Самим Христом.

Що таке богослів'я? Ви думаєте, що це християнський термін? Ні. У древній Греції це називалось "теологія". Теологами називали Гомера, Гесіода, і Орфея – всіх, хто писав, досліджував чи розмірковував про діяння богів. Правда, в Арістотеля цей термін набув іншого значення: він богослів'ям назвав перший філософський ступінь – вивчення початку і самої суті буття. Вивчення поганської теології ні в якій мірі не стосувалось зміни самої людини, не торкалося її душі. Воно було направлене просто на отримання конкретних знань.

Прийшло християнство. Термін залишився, але значення його набуло зовсім іншого змісту. Зміст розширився і набув нової суті. По суті, "теологія" в перекладі на російську мову означає "боговидення" або "богопізнання".

На Бога, виявляється, направлена вся людська увага. Яке ж християнське богослів'я? Краще від всіх, дуже коротко, глибоко, виразно сказав про це прп. Іоан Ліствичник, щоправда всі святі в цьому випадку одноголосні: "досконалість чистоти є початок богослів'я". Думка була революційною. Язичники дивувались, що за дурниця? Де "раціо" – "думка"? Мова йде про моральну чистоту людини. Який тут може бути зв'язок? Християнство вказало на те, на що ніколи не звертали уваги, на те, що ніколи не було відоме поганаському суспільству. Воно показало те, що потім стало забуватись, зникати і фактично зникло. А.С. Хом'яков сказав одну цікаву думку: "Рим розірвав будь-який зв'язок між пізнанням і моральною досконалістю духа. Доленосним фактом, з причини якого відбувся розрив з Римом, що був першим серед Православних Церков, а став Римом католицьким" – по суті Хом'яков не сказав нічого нового, в порівнянні з тим, про що говорило все святоотцівське богослів'я – боговидіння, яке здійснюється (реалізується на практиці) не потугами розуму, рухом думки або грою ідеї, а тим, про що сказано в Нагорній проповіді: "блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать".

О, якби всі доктори богослів'я пам'ятали про це! Але всім цього не збагнути. Богопізнання обумовлене чистотою серця, чистотою душі. Як прикро, що це фактично забуте. Всі святі отці говорили і писали про це: "Немає іншого шляху в богопізнанні, як тільки правильне духовне життя". Самий недолугий біс з рогами і копитами знає про Бога більше, ніж усі доктори богослів'я разом взяті. Якому семінаристу чи доктору богослів'я не хотілося б стати таким же освіченим? Утім який зиск бісу від такого блискучого знання? Як був з рогами і копитами, так і лишився.

Не в цьому завдання богослів'я. Всі наукові дисципліни, які поступово вводилися в освітню програму духовних шкіл, покликані були показати людину з різних сторін, показати межі її спасіння: як потрібно розуміти спасіння, які засоби ведуть до нього. У цьому світлі зрозумілою стає важливість вивчення історії Церкви.

Для чого потрібна патрологія? Догматичне богослів'я? Гомілетика? Моральне богослів'я? Ціль у всіх предметів одна: найкраще показати людині, як зрозуміти спасіння і як спастись.

Ви всі чули про поняття "схоластика". "Схоле" означає "школа". Під схоластикою розуміється така система освіти, за якої богослів'я вивчають ради самого богослів'я, наука ради науки. Головна ціль залишена, забута, викинута. Це найбільша небезпека, яка чатує на духовну школу».

Тут свідомо поданий великий уривок із бесіди відомого богослова з претендентами на пастирство. За великим рахунком, в цих словах зміст нашої бесіди і гомілетики загалом. Не розуміючи кінцевої цілі проповіді, пастир не зможе сказати нічого путнього і душеспасительного. Про це слід пам'ятати як викладачам гомілетики, так і тим, хто хоче навчитися проголошувати не людську премудрість, а Слово Боже.

Закінчити ж хочеться словами Господа нашого Ісуса Христа, який, ведучи розмову з самарянкою, дуже влучно вказав на джерело, яке здатне наповнити проповідь будь-якого священика: «Хто питиме воду, яку дам йому Я, той не буде спраглим повік; але вода, яку дам Я йому, стане в ньому джерелом води, що тече в життя вічне» (Ін. 4, 14).

У контексті згаданих слів самого Христа певно недоречними є апеляція щодо невміння говорити. Про недолугість подібних тверджень запевняє нас апостол Павло, який у своєму посланні до Коринфян стверджує: «І коли я приходив до вас, браття, приходив провіщати вам свідчення Боже не пишномовним словом або мудрістю, бо я розсудив не знати між вами нічого, крім Ісуса Христа, і то розп'ятого, і був я у вас у немочі, і в страху, і у великому трепеті. І слово моє, і проповідь моя були не в переконливих словах людської мудрості, а в явленні духу і сили, щоб віра ваша утверджувалася не на мудрості людській, а на силі Божій» (1 Кор. 2: 1-4).

Взагалі, аргумент «не вмію проповідувати» досить таки цікавий і насторожливий. Уявіть собі водія, який під час руху відкриє всім таємницю про те, що не вміє водити авто. Чи лікаря, який не розуміє, про що йдеться, коли людина скаржиться на біль. Пастир, маючи брак риторських дарувань, можливо не подасть живого слова в одежі часто непотрібних епітетів чи красномовних зворотів. Але чи красномовство потрібне змореній гріхом і стражданням людській душі?

Список джерел та літератури:

1. Аверкий (Таушев), архієпископ. Руководство по Гомилетике. – М.: Издательство Православного Свято-Тихоновского Богословского института, 2001. –142 с.
2. Антоний (Михайловский), архієпископ. О молитве Иисусовой. Руководство в делании. – Житомир, НИ-КА, 2009. – 192 с.
3. Антоний (Храповицкий), митрополит. Пастырское Богословие. – М.: Издание Свято-Успенского Псково-Печерского монастыря, 1994. – 325 с.
4. Антоний (Храповицкий), митрополит. Избранные труды, письма, материалы. – М.: Православный Свято-тихоновский гуманитарный университет, 2007. 1056 с.
5. Нектарий (Мулациотис), архимандрит. Иисус как Любовь и Возлюбленный / пер. с греч. М.Н. Крючкова, Д.А. Поспелова. – М.: Никея, 2011. – 232 с.
6. Осипов А.І. Задачи и проблемы духовных школ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// Pagez.ru/items/012.php](http://Pagez.ru/items/012.php)

